

IONEL TEODOREANU

PAGINI DESPRE COPII
ȘI ADOLESCENȚI

Prefață, notă asupra ediției și
antologie de Dinu Pillat

Cuvânt-înainte de Ioan Stanomir

Note explicative de Monica Pillat

ARTHUR

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE: <i>Un curcubeu în Arcadia</i> de Ioan Stanomir	5
PREFAȚĂ de Dinu Pillat	11
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI de Dinu Pillat	17

PARTEA I

Vacanța cea mare	21
Cel din urmă basm	40
La Medeleni (I) (fragmente)	107
La Medeleni (II) fragmente	151
Golia (fragmente)	169
Crăciunul de la Silivestri (fragmente)	183
Arca lui Noe (fragmente)	212
Prăvale-Baba (fragmente)	252
<i>Et m'aime et me comprend</i>	266

PARTEA A II-A

Ulița copilăriei (fragmente)	281
În casa bunicilor (fragmente)	292
Casa celor trei	333
Miracolul mielului	339
Frunze	349
Întoarcerea în timp (fragmente).	
Prietenii noștri, câinii	357
Ziua copilăriei (din volumul de versuri <i>La porțile nopții</i>).	378

Un curcubeu în Arcadia

Inițiativa Editurii Arthur de a publica această antologie se cere privită ca o invitație la recitare. Clasicii nu sunt niciodată prăfuiți sau irelevanți. Cei de astăzi pot descoperi în Ionel Teodoreanu un autor nuanțat și proteic. Întâlnirea dintre Dinu Pillat și Ionel Teodoreanu, acum, este o ocazie fericită de a visa, în vremurile de amicitie virtuală, la căldura melancolică a căminelor de altădată.

Între Dinu Pillat și Ionel Teodoreanu, afinitățile țin de o mecanică a memoriei și a destinului. Ambii sunt parte din acea „lume de ieri“ pe care regimul de democrație populară a urmărit-o cu ostilitatea lui implacabilă, exterminând, încarcerând și exilând. Ambii posedă sensibilități atente la nostalgie, melancolie și trecerea timpului. Ambii vin, la distanțe de decenii, din aceeași matrice a Arcadiei românești.

Și nu este un accident că Dinu Pillat devine, în anii de după 1964, unul dintre cei mai subtili și mai empatici exegeți ai lui Ionel Teodoreanu. Intuițiile sale sunt fundamentale și se hrănesc din propria experiență a întâlnirii cu romancierul. În emigrația interioară a Republicii Populare, Dinu Pillat și Ionel Teodoreanu frecventează aceleași cercuri, iar încercările lor, în fața marginalizării și privațiunilor, sunt similare. Simbolic, moartea lui Ionel Teodoreanu, petrecută în teribila iarnă a lui 1954, este evocată de Dinu Pillat cu mâna unui romancier. Disparația lui Teodoreanu este disparația unui întreg timp care se duce. Anticiparea

morții este anticiparea extincției întregului univers de sunete și de culori evocat în paginile *Medelenilor*:

„Ionel Teodoreanu, a cărui sănătate nu lăsa de dorit decât o singură dată într-un sens mai grav, în epoca de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, când trebuie să fie operat de un fibrom pulmonar, are parte de o moarte cu totul neașteptată, la vârsta de cincizeci și patru de ani. În dimineața zilei de 3 februarie 1954, în ciuda viscolului care începuse încă din ajun și sfârșise prin a îngropa peste noapte tot orașul, sub niște troiene de zăpadă cum nu le mai fusese dat bucureștenilor să vadă vreodată, a plecat de acasă, cu intenția de a se duce la tribunal, ca în fiecare zi. A ajuns anevoie până la prima alimentară din cartier, unde s-a oprit să cumpere ceva pentru masă (fiii săi gemeni împlineau în aceeași zi treizeci de ani). În clipa în care se pregătea să plătească la casă, s-a prăbușit deodată, murind pe loc.

Cu trei zile în urmă, se trezise noaptea din somn, adânc neliniștit de un coșmar, pe care nu a vrut să îl povestească soției. Sub impresia acestuia, a scris a doua zi dimineața un poem halucinant, cu titlul „Zidul“, în care își anticipează sfârșitul cu o intuiție cutremurătoare. Iată ultimele versuri ale aceluia a cărui inimă avea să se oprească pentru totdeauna, învinsă de efortul confruntării stihiei albe:

Sporește-n îngheț chiar sângele vieții.
 Inima simte ghețarul cu aripi
 Cum cade
 Ș-apasă
 Strivind...¹

¹ Vezi Dinu Pillat, „Ionel Teodoreanu“ în *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*, Ed. Humanitas, 2013.

Din acest gest al rememorării se naște și această antologie imaginată de Dinu Pillat, *Pagini cu copii și adolescenți*¹. În canonul literaturii noastre, florilegiul gândit de Dinu Pillat pe marginea operei lui Ionel Teodoreanu se așază pe același raft cu delicata și fantezista antologie a inocenței², pusă în pagină de Iordan Chimet. Le unește aceeași pasiune a vitalității visului, aceeași capacitate de a întrezări, în cele mai înnegurate zile ale istoriei, arcul voltaic al curcubeului.

Și nimic nu este mai stenic și mai luminos într-o literatură decât acest dialog care se țese între spirite, peste timp. Desfigurată de critica ostilă, exilat pe un raft al autorului de succes, descris în termeni depreciațivi ca un autor lovit de „metaforită“ și diluție verbală, Ionel Teodoreanu rămâne, așa cum sugerează argumentul lui Dinu Pillat, un prozator imposibil de încadrat în poncifele locului comun. Arta lui este subtilă, thanatică și melancolică, marcată, în fiecare moment al biografiei sale creatoare, de amprenta trecerii și a mortalității. Ionel Teodoreanu nu are nimic din profilul de carton al unui star hollywoodian: personalitatea sa creatoare este îndatorată unui impuls de adâncime al explorării, introspecției și al rememorării.

Între *Ulița copilăriei* și *Masa umbrelor*, se scurg două decenii și o carieră literară prolifică. Ceea ce rămâne este gustul de cenușă al morții și sentimentul contopirii cu un trecut cristalizat în cuvinte, imagini și arome. Geniul lui Teodoreanu, poematice și mozartian, este prezent în rândurile din *Ulița copilăriei*. Granița dintre genuri este abolită,

¹ Titlul primei ediții a acestei antologii apărute la Ed. Cartea Românească în anul 1973.

² *Antologia inocenței*, editor Iordan Chimet, Ed. Ion Creangă, 1972.

iar Teodoreanu își decupează teritoriul pe care îl va cartografia, până la capăt. Asemenea lui Alain-Fournier¹, asemenea atâtoră dintre simboțiști și post-simboțiști, Teodoreanu este un virtuoz al visării și clar-obscurului. Există, în densa tristețe pe care o cuprind textele sale, o parte din voluptatea introspectivă a lui Turgheniev. Ca și G. Ibrăileanu, Teodoreanu posedă o vibrație „rusă” inconfundabilă, de găsit în această întoarcere pe drumurile vegheate de umbre. Finalul din *Ulița Copilăriei*, antologat de Dinu Pillat, posedă ceva din limpiditatea de cristal a paginilor de încheiere din *Un cuib de nobili* sau *Prima iubire*.

Trecu vremea, trecu...

Și într-o zi, eu cel sortit să fiu cel de pe urmă din copiii de odinioară m-am pornit spre ulița părăsită, să împărtășim împreună spovedaniile unui trecut atât de scump nouă. Și n-am găsit-o!

O viață întreagă o știusem de veghe la poarta casei; acum nu mai era. Plecase după morminte.

Și-n locul ei era o altă uliță, pe brațele căreia râdeau alți copii.

Punctul cel mai înalt al prozei de final a lui Teodoreanu este atins în trilogia dedicată memoriei, morții și literaturii, *În casa bunicilor*, *Întoarcerea în timp* și *Masa umbrelor*. Eliberată de presiunea invenției și de presiunea îndrumării spre realismul doric al romanului, scriitura lui Teodoreanu devine diafană și poemă, capabilă să capteze sunetul anilor care trec. Intertextualitatea este una dintre cheile de acces către opera sa târzie – motivele și imaginile circulă, iar fantomele lui Teodoreanu cutreieră netulburate acest teritoriu fluid, luminat de sorii visului.

¹ Autorul romanului *Le Grand Meaulnes* (tradus în românește de Domnița Gherghinescu-Vania sub titlul *Cărarea pierdută*, Ed. pentru Literatură Universală, 1967).

Reîntoarcerea în timp coincide, cronologic, cu plecarea din Iași. Moldova lui Teodoreanu este închisă în ramele amintirii, ca o fotografie de familie. Bunicii mor, unul după altul, casele se prăbușesc, ulițele se pustiesc. Ceea ce rămâne și durează este colonada literaturii, ca un semn de rămas-bun al vremurilor arcadice.

Cele trei texte de final sunt dominate de presimțirea morții. Ceasul scrisului este un ceas al solitudinii, al convocării spectrelor. Vecinătatea celui din urmă câine din vechea stirpe ieșeană are intensitatea dureroasă a melancoliei. Lătratul câinelui este glasul trecutului, venit de departe, din acea Moldovă păstrată în paharul de iarnă al bunicilor:

RORO

Așa se numește ultimul câine al casei noastre. E semință de lup. O cățelușă sprintenă cu bot ascuțit și ochi de căprioară.

Copiii care au crescut-o în dulce Târgul Ieșului, acum sunt tineri la București. Iar Roro, în a paisprezecea iarnă a vieții, e bătrână.

Lătră băbuța cu ochi de căprioară în noaptea Ajunului, la fereastra luminată a stăpânului pribeag în timp.

E tare târziu. Copii cu Stele nu mai trec. Nici umbre.

E ceasul somnului, Roro. De ce latrî?

— Ham-ham!

Ai dreptate, Roro.

Suntem singuri, cu glasul singurătății noastre.

Antologia gândită de Dinu Pillat se încheie cu câteva fragmente din poemele lui Ionel Teodoreanu. Căutarea timpului duce, în cele din urmă, către poezie și dicțiunea ei. Templul pe care îl edifică arta și memoria este unul fragil, dar este singurul care poate rezista asaltului morții, salvând luminile atâtor veri de vacanță. Ionel Teodoreanu supraviețuiește prin acest timbru unic de

CUVÂNT-ÎNAINTE

grație și profunzime mozartiană. Requiemul închipuit de Teodoreanu este ultimul curcubeu ridicat peste întinderea Arcadiei.

Dar pe cine să strig?
O! tristă vară albastră,
Mormintele nu au fereastră.
E vară,
E soare,
Mi-e frig.

IOAN STANOMIR

PREFAȚĂ

Din mult prea prolixă operă de prozator a lui Ionel Teodoreanu, grav atinsă de hipertrofie lirică, rezistă în timp, încântând mereu prin prospețimea observației, paginile legate de psihologia copilăriei și adolescenței. La autorul nostru, vârstele de început, cu tot farmecul disponibilității lor imaginative, se găsesc reprezentate cu o frecvență de motiv preferat. Pulsul vital le este prins semnificativ, cu o autenticitate nedezmințită de-a lungul anilor, de la o carte la alta, denotând la Ionel Teodoreanu o facultate, cu adevărat uimitoare, de integrare organică în universul de sensibilitate al copilului sau adolescentului, facultate pe care conștiința omului adult nu o posedă decât rareori.

Singular în literatura română, la epoca debutului său, prin îndrăzneala de a fi făcut primul personaje de roman din copii și adolescenți, autorul *Medelenilor* nu rămâne în aceeași măsură și pe plan european, dacă îl raportăm la marile literaturi occidentale, unde interesul pentru ineditul trăirilor, ținând de vârstele încă informe, capătă în primul sfert al secolului al XX-lea proporții nemaicunoscută înainte, după cum o atestă cu prisosință Marcel Proust în volumele de început ale ciclului *À la recherche du temps perdu*¹, Alain-Fournier în *Le grand Meaulnes*²,

¹ În căutarea timpului pierdut.

² Cărarea pierdută.

Roger Martin du Gard în *Le cahier gris*¹ din seria *Les Thibault*², André Gide în *Les faux-monnayeurs*³ sau Jean Cocteau în *Les enfants terribles*⁴, pentru a ne opri numai la câțiva autori francezi deosebit de revelatori în materie.

Scriind despre copilărie și adolescență, Ionel Teodoreanu nu urmărește reacțiile violent insolite, nu caută ceea ce este tulbure sau enigmatic în procesele de viață ale acestor vârste, atât de deconcertante prin natura lor imprezvizibilă, după cum nici nu întârzie cu o curiozitate ușor morbidă, ca cei mai mulți dintre romancierii secolului nostru, asupra cazurilor de anomalie morală. Fără să fie idilic într-un mod edulcorat, autorul *Medelenilor* ne dă în general o imagine luminoasă a copilăriei și adolescenței, cu accentul pe latura de candoare și spontaneitate inventivă. Nici descriptiv și nici analitic, în comunicarea mobilității de spirit care caracterizează vârstele de imponderabilitate psihică, Ionel Teodoreanu merge de obicei, cu o fericită intuiție artistică, pe instantanee de viață cu dialog fulgurant, în secvențe narative de o dinamică apropiată de aceea a tehnicii cinematografice.

În opera autorului nostru, motivul copilăriei și adolescenței apare în două forme deosebite, pe baza cărora am și grupat separat paginile selectate de noi în volumul de față. Una implică structurarea, pe deplin obiectivă, a unui material fabulativ, care nu reprezintă o romanțare de amintiri personale, ci exemplifică creația înțeleasă de Ionel Teodoreanu ca „minciună estetică“, cu punctul de plecare în „proteismul psihologic“ al scriitorului. (Este cazul paginilor cu copii sau adolescenți din povestirile poetice *Vacanța cea mare* și *Cel din urmă basm*,

¹ *Caietul gri*. (din fr.)

² *Familia Thibault*. (din fr.)

³ *Falsificatorii de bani*. (din fr.)

⁴ *Copiii teribili*. (din fr.)

din primele două volume ale trilogiei *La Medeleni*, din romanele *Golia*, *Crăciunul de la Silivestri*, *Arca lui Noe* și *Prăvale-Baba*, sau dintr-o nuvelă a ciclului *Octave* ca *Et m'aime et me comprend...*) Alta, implicând o viziune numai aparent nesubiectivă, în actul de resurrecție pe care îl face autorul cu pierduta copilărie, la o vârstă de nostalgiei retrospective, cu prilejul consemnării unor lucruri reținute de memoria sa afectivă din anii de început ai vieții, are semnificația ascunsă gravă a unei lupte cu moartea.

„Pana mea – precizează Ionel Teodoreanu într-un loc – trudește învecinată cu vâsla lui Caron, luntrașul apei morților. El duce. Eu aduc. Încerc să nu mor, dându-mi bătaia inimii din nou copilăriei, tinereții și acelor care s-au oglindit, chiar și o clipă numai, în ființa mea de abur, umbră și lumină.“ (Este cazul paginilor din încă prematura *Ulița copilăriei*, precum și a acelor de mult mai târziu, din *În casa bunicilor*, din ciclul de bucăți *Curcubeul din sipet*, înglobând între altele *Casa celor trei*, *Miracolul mielului* și *Frunze*, din *Prietenii noștri, câinii*, figurând în volumul de evocări *Întoarcerea în timp*, sau dintr-o serie de poeme apărute postum¹, începând cu *Ziua copilăriei*.)

În definirea lui Ionel Teodoreanu ca scriitor al copilăriei și adolescenței, mai toți comentatorii importanți își mărginesc considerațiile la culegerea de nuvele *Ulița copilăriei* și primele două volume ale romanului *La Medeleni*, întâmplându-se astfel să se piardă din vedere numeroase reveniri episodice din restul operei, reveniri nu mai puțin remarcabile în sine, pe tema psihologiei unor vârste, sub a căror fascinație autorul stă până la moarte. Tipurile de copii, care se schițează pregnant, în câteva scene extrem de sugestive, în *Golia* (Adrian), *Crăciunul de la*

¹ Poemele lui Ionel Teodoreanu au apărut în volumul *La porțile nopții*, cu o prefață de Al. Philippide, la Ed. Minerva, 1970.

Silivestri (Roro și Grigri) și *Prăvale-Baba* (Fănuță), sau acelea de adolescenți, atât de expresiv individualizate în *Arca lui Noe* (Bob și Mihăiță), au o viabilitate care le face să concureze starea civilă, în aceeași măsură ca Olguța și Dănuț, personajele fundamentale din *La Medeleni*, totodată și singurele, din întregul operei lui Ionel Teodoreanu, recunoscute de obicei de critica noastră literară ca niște creații cu adevărat memorabile. Proiecțiile de lanternă magică a amintirii, cu toate acele momente pline de savoare, din lumea de reprezentări a copilului, pe care le aduce proza scurtă a unor cărți de relatări autobiografice la persoana a treia, ca *În casa bunicilor* și *Întoarcerea în timp*, constituie expresia ultimă, de decantare matură, a unei arte cu totul personale în materie de evocare, cu antecedentul într-o bucată de tinerețe ca *Ulița copilăriei*, rămasă încă pentru mulți, în virtutea unei prejudecăți critice cu circulație, capodopera autorului.

Ni se pare surprinzător că niciun exeget de până acum nu s-a sesizat de originalitatea modului de comunicare din volumele *În casa bunicilor* și *Întoarcerea în timp*, cu stilizări corespunzând admirabil, în naivitatea lor bogată în elemente de fantezie, opticii infantile de înțelegere a lucrurilor, stilizări concepute pe undeva, până la un punct, în spiritul desenelor animate ale lui Walt Disney.

Antologia de față vine să ilustreze pe larg cum este tratat motivul copilăriei și adolescenței de-a lungul operei lui Ionel Teodoreanu. În decupajul pe care l-am realizat în materie, mai ales în cazul romanelor, se observă de cele mai multe ori că paginile cu copii și adolescenți se valorifică mai bine decât în contextul inițial. (Ne mulțumim a da ca exemplu paginile de început din *Golia*, cu atât de interesanta relatare a reacțiilor de sensibilitate trăite la un moment dat de Adrian Arabu în copilărie, când închipuirea lui febrilă se exacerbează halucinant, sub impulsul unor impresii eminamente stranii, legate

Prefață

de imaginea oferită prin fereastră de azilul de bătrâni de peste drum, pagini de o calitate artistică de ansamblu a romanului, care supără până la urmă prin excesele unei regii tenebros melodramatice.)

Fragmentele reproduse de noi – ne referim încă o dată, în primul rând, la acelea din romane – se susțin perfect în sine, putând să fie citite autonom, fără să se simtă nevoia nici unei raportări la contextul din care sunt desprinse. În abordarea psihologiei copilăriei și adolescenței, scrisul lui Ionel Teodoreanu, după cum se adeverește din antologia noastră, își pierde aproape toată artificiozitatea barocă. Îl găsim substanțializat cu nerv, în pagini care rămân fără pereche, pe tema în cauză, în cuprinsul prozei române moderne.

DINU PILLAT

Vacanța cea mare

„L'ormeau viril monte en droite ligne
Mais toi, liant, déliant les tours
Et les retours de ta molle vigne
Dis-nous un chant de rêve et d'amour.“¹

CHARLES MAURRAS²

I

Dinu cercă să-și întredeschidă iscoditor pleoapele neli-
niștite.

Zări obrajii lucii ai merelor domnești culcate pe rogojină
la căpătâiul lui, rumeneala lor hilară; clipi stângaci și abia
desluși – prin tremurul de ploaie subțire al genelor – glez-
nele goale, sandalele mici...

Îi înțepenise gâtul și-l săgeta brațul drept pe care-și
sprijinise capul, dormind; totuși nu îndrăzni să se miște.

Obrazul descoperit i se înroșise treptat, sub privirile
pe care le bănuia îndreptate asupra-i; și-l simțea – după
fierbințeală – deopotrivă de aprins cu pleoapele străbātu-
te de lumină. Îl rușina roșeața obrazului, nu goliciunea
trupului. Ar fi vrut să-l acopere cu mâna stângă, rămasă
slobodă alături de șold; dar, închipuindu-și ochii care-l

¹ „Tânărul ulm suie viril, în linie dreaptă, / Dar tu, legând și
dezlegând rotirea / Și răsucirile vrejului moale / Rostește-ne un
cânt de vis și de iubire“ (din fr.)

² Charles Maurras (1868-1952), ziarist, eseist, om politic și
poet francez.

măsurau în voie, socotindu-l adormit, depărtarea de la mână la obraz îl spăimântă.

Îl ispitii din senin un gând copilăros: „Dac-aș striga: Cu-cu! Oare s-ar speria? S-ar supăra?“

Un cârcel îi străbătu umărul: „Dacă i-aș spune: Doamnă, iertați-mă, dar... nu mai pot sta așa... vă rog, plecați... vreau să mă îmbrac!? Și-apoi?“

Sfruntarea gândului înmărmuri și-l împurpură de-a binelea.

Auzi zornăitul ușor al sandalelor; se îndepărtau. Folosindu-se de acest răgaz, își târî anevoie brațul amorțit de sub cap, rămânând cu obrazul culcat de-a dreptul pe rogojină.

„Oare pleacă?“

Tăcerea sandalelor îi răspunse. Se oprise.

O adiere de vânt zbucnită fără veste, ca un joc de ape din pământ, înfioră gleznele Ioanei; îi înflori mirat rochia albastră, golindu-i până peste genunchi tulpinele vii ale picioarelor și-i întortochie luminos șuvițele aurii, ca pe o boabă mare de polen într-o roire de bondari.

O văzuse!

Îl copleși o bucurie vioaie, care-i înfrigura inima spre trupul din preajmă: zbor viu de pe o creangă de cireșe coapte.

Și surâse copilul, îmbujorat și viclean, la fel cu merele domnești care-i meneau la căpătâi.

Dojană a pădurilor, un nor posomorât învineți soarele, îngândură valurile, încruntă ierburile și trecu, uitat...

În urma-i, lumina zvâcni din nou. Și iazul oglinzii orbit albastru salt al cerului cu coama lungă de soare.

Ioana nu se îndura să plece.

O ademenise înspre iaz orăcăitul broaștelor: dârz și hărțăgos și necurmat, ca o sfadă într-o șatră de țigani.

Și începuse să colinde malul, cu pasul lent de mâlul smolțit și molatic. Mergând, zărise într-o scobitură adăpostită

a malului trupul gol al lui Dinu, întins pe rogojină, cu fața în jos, la umbra unui arin.

Dintru-ntâi, neașteptata arătare o hotărâse să plece îndărăt spre livadă.

După o scurtă șovăire, se răzgândise:

Prea era de copil trupul lui Dinu care dormea; prea era nevinovată învecinarea merelor cu grămada de castane roșietice a cârlionților burăți ruginiu prin frunzele arinului!

Și-apoi nu făcea altceva decât să-și urmeze drumul!

Și nu era nimeni să vadă și să tălmăcească roșeața obrazilor ei!

O broască înfricoșată se bunduci lângă o piatră, cu trupul zbuciumat de hopurile inimii. Ioana o atinse cu piciorul, stârnind un salt bleg, împlinit în apă.

„Doarme... sau se pface?”

Întoarse capul: Era atâta tihnă surâzătoare pe chipul și pe trupul gol, încât merele de la căpătâi păreau singurele gânduri deștepte, rotund întrupate din frăgezimea somnului.

„Doarme!”

Se apropie de Dinu: îi venea să-l dezmiere, fără gând vinovat.

...Abia învult din sfiala copilăriei, trupul se mlădia biruitor spre adolescență. Începând de la glezne era o armonioasă împletire și despletire de mușchi lungi pe fuioarele oaselor subțiri, sub pielea uscată, netedă, bronzată de soarele verii: părea un trup de gitană tânără.

Privindu-l, Ioana ascultă sunetele pe care le vor scoate din el mângâierile sau loviturile vieții; își închipui glasul lui de mai târziu: va avea, desigur, sonoritatea gravă a bronzului care-i acoperea trupul și stridența pătimașă a nodurilor de aramă care-i îngreuiau capul.

Și loviturile inimii în trupul de bronz răsunau în urechile ei ca bătăi de clopot pentru slăvirea acelei clipe de vară și de tinerețe...

Vâslit de foșnete domoale, soarele pogora spre apus.

Și părea că Arhanghelul Toamnei, izgonit din slăvi, în acest sfârșit de vară, plutea mâhnit și singur deasupra pădurilor, boltindu-și, tot mai albastre, largile aripi de cer...

Ioana privi cerul: era târziu. Trebuia să se întoarcă la conac.

Dinu tresări. Gânduri nebune îi alergau prin goana sângelui: Ioana îngenunchease pe rogojină lângă el.

Simți pe grumaz, ca o bură de furtună, vârful de degetelor reci, și-n trup o ploaie fărâmițată de fiori.

...Mâinile mici îi ocoliră rotunjimea umerilor. Și alintarea se făcu deplină de-a lungul spinării... pluti învăluită înainte... până departe, pe glezne, unde se opri: mâinile Ioanei îi încolăceau gleznelor, ca două brățări umede.

...Și altă dezmierdare porni: învălui lung pulpele; se arcui pe șolduri... fugi pe spinare.

Dinu simți mânuțele ude pe obrazu-i fierbinte; le simți apoi apăsându-i bucele ca pe un strugure cu boabe mari, pe care vrei să-l storci.

O bulboană roșie îi sorbea sângele spre tâmple: și buzele-i erau mușcate de așteptarea sărutării.

Întreaga lui ființă se prefăcu într-un țipăt pe care-l sfărâmi cu dinții, îl înăbuși cu pumnii, și tot străbate.

Deschise ochii, apucă un măr în neștire, își îngropă dinții adânc, sălbatic, în trupul acru.

Ioana fugise; îi auzi pașii repezi. Ochii lui tulburi o urmăriră până pe dâmb, de unde Ioana întoarse capul deodată, descoperindu-l.

Își ascunse chipul pe rogojină.

Dar inima lui neînfrântă fugea după Ioana, ca un galop de faun spre crângul cu ispite...

*

Pe plaja vânăta a cerului, fuga luminii scaldată spre apus, în insule de mărgean, risipise scoicile trandafirii ale norilor de seară.

Dinu, cu trupul potolit de înot, pășea spre mal urmat de valuri, ca un păstor al turmelor strălucitoare cu spinări de amurg.

Și picăturile de apă prelinse, scuturate de el, cădeau cântând cu sunete de fluier.

*

„Ioana! Mi-e dragă Ioana!“

„Mi-e dragă Ioana!“

Mergea spre conac, prin livada cu pomii robiți de rod, călcând harfele ierburilor.

Cădeau poamele coapte de pe crengi, cu zvonuri pline, și de pe buzele copilului cădea – greu ca gutuile și aromat ca naramzele¹ – numele celei dragi.

...Departe spre soare-apune, Mucenicii Amurgului, aureolați de nori pe boltirea zării și luminați de candelile tănuite prin păduri, binecuvântau noaptea.

Umbrele veneau ușoare, purtând cu ele cățuile de argint albastru, din care fumea pe dealuri răsăritul lunii...

„Ioana! Mi-e dragă Ioana!“

Mergea cu pas zvâcnit, cântând puterea unui nume.

Sireapă² dănțuire de nomazi în jurul unui foc, dragostea lui juca în jurul unui nume.

Și gândurile-i fluturau ca plete negre de nomazi și răsunau ca salbele țigăncilor, căci sufletul și gândurile-i se roteau la jarul unui nume:

„Mi-e dragă Ioana...“

¹ Portocale amare.

² Iute, năvalnică.

*

— Mănâncă, Dinule; nu vezi că te-ai sfrijit?!

...Ori ești bolnăvioară, drăguță mioară?...

— Ei, Dinule! Acuși începe școala, și o să tânjești după mâncările de-acasă!

— Lăsați băiatul în pace! Nu vedeți că-i îndrăgostit?

— Idioților! le răspunse răstit tuturor, dar în gând, cu ochii plecați în jos.

De ce nu-l lăsau în pace! Îi venea să plângă. Zărise la celălalt capăt al mesei pe Ioana: zâmbea, pesemne și ea se distra pe socoteala lui!

Se simțea umilit, stânjenit... Tăcuse mereu, cu gândul închinat Ioanei – și tăcerea îl împotmolise ca o ninsoare.

I se păru că a uitat sunetul oricărei vorbe, rostul oricărei mișcări. Și felurile nu se mai isprăveau; și glumele... glumele neroade!

...Masa lungă de brad întinsă afară sub umbrarul de verdeață, „de unde se vede frumos“, uia¹ de râsetele mulților oaspeți din jurul ei, de ciocnetele paharelor, de zarva tacâmurilor și a farfuriilor.

De-a lungul mesei presărate cu flori de luncă, flăcările lumânărilor, închise în globuri de cristal, se învăluiau în neliniștea fluturilor de noapte.

...În vale, pe valurile iazului, sclipeau paftalele lunii. Pe câmp, încolo, ardeau focuri de coceni, ca tufe de bujori...

— Bravo!...

Toate fețele se îndreptară spre capul mesei, unde o uriașă harbuzoaică, tolănindu-și făptura de idol al broaștelor pe o tavă de argint, venise să desăvârșească ospațul.

Începură de-a valma prinsorile și prorocirile:

— Roș!

¹ A chiui (moldov.)

— Ba galben!

— Aș, e roz!

— Vom vedea!

Mama lui Dinu îi ciocăni coaja cu familiaritate: îi tăie capacele, creștându-le pe dinăuntru câte o cruce rubinie – era doar jertfă creștinească; și începu înfelierea meșteșugită a pântecosului trup.

— Aaa!

— Minunat!

Pe tot cuprinsul tăvii se înălțau – rășfrânți în luciul argintului – ghețari de jar zimțat, prin care luceau viclean ochii de diavol ai sâmburilor.

Comesenii părură deodată niște giganți cu chipurile învelite de arătarea acestui iad pitic.

...Dinu trase cu coada ochiului spre Ioana. Îi zări mâinile mici luând din mâinile groase ale bărbatului ei o felie de harbuz.

„Cum poate Ioana să sufere lângă ea un om așa de păros!?”

Se gândi la trupul lui – curat ca un trup de fată – pe care Ioana îl privise, îl dezmiardase, și se bucură ca de o biruință.

*

— Dinule, adă-mi, te rog, ceva să mă învelesc: mi-e frig!

Cu aceste vorbe îl întâmpinase Ioana, ghemuită pe scara de jos a cerdacului în fața casei. Ședea acolo singură, cu părul aprins de văpaia lunii, zgribulită de răcoare, ca o domniță a caiselor: privea stelele, asculta greierii, era fermecătoare!

...Îi adusese pelerina lui cea groasă și o pernă – să nu răcească stând de-a dreptul pe scara de piatră.

— Noapte bună, Dinule.